

Valvasor le pod imenom Mojstrana²⁶⁾. Ime naselbine ob vodi je komodno prenesel na vodo samo. Ali ni tako izpreminjanje krajevnih imen tudi danes splošen pojav? Bistrico, ki teče skozi dolensko Ribnico, n. pr. imenujejo tujci kratko in ročno z Ribniščico iz enostavnega vzroka, ker jim njeno pravo ime ni znano. In prav takšen tujec se nam zdi naš Dolenjec Valvasor pod vzvišenim gorenjskim Triglavom.

Résumé. — Der Triglav. Historisch-geographische Skizzen. 1. Der Triglav vor Valvasor. Es werden auf Grund der erreichten Konfinsbeschreibungen der Herrschaften Bled, Dovje, Bela peč und Bovec die ältesten dokumentarisch bewiesenen Anführungen der höchsten Bergspitze Sloveniens und Jugoslawiens besprochen. 1073 wird ihrer zum erstenmal Erwähnung getan als „summus vertex Creinae montis“. Die direkt bewiesene Existenz ihres heutigen Namens Triglav (spr. Triglàu) reicht, allerdings in orthographisch unrichtigen Fassungen, bis 1573, also gute hundert Jahre vor Valvasor (1689). Trotzdem ist der Name Triglav Valvasor unbekannt geblieben.

2. Der Berg Krma — Valvasors Triglav. Von allen Bergspitzen zwischen Mojstrana, Bovec und Bohinj kennt Valvasor einzig und allein den Berg „Kerma“. Nur dieser Name vermochte in seinem realistischen Kopfe einiges Interesse zu erwecken. Er bedeutete erstens ein kultiviertes Hochtal, durch das man sich auf die bequemste Weise dem Triglav nähern kann und zweitens galt zu seiner Zeit als dreifacher Grenzpunkt der alpenhaftesten Herrschaften der Slovenischen Erde. Valvasor nennt die Krma an drei Stellen seines Werkes und legt ihre alle Merkmale bei, die eine Alpenspitze als die höchste in Krain charakterisieren können.

HENRIK TUMA:

KRNICA IN POLICA.

1. Krnica.

Eno najznačilnejših imen v Alpah je Krnica. Na Koroškem, kjer se dotika slovensko in bavarsko narečje, prevaja se krnica za Kar ali Kor. Krniška Špica v Viški skupini 2335 m je nemška Korspitze, dočim je Krniška Špica 1973 m še Karnitzenspitze, Krniška Grapa v Kanalski dolini pa je pokvarjena v Krunzengraben. Krnica v bistvenem pomenu je po stari dolenjščini velika, iz lesa izdolbljena, izkrnjena skleda, v poslovcu: „Tako je požrešen, da bi požrl celo krnico“. Ta pomen je prenesen na izpodjedeno vodno strugo, tolmun, v katerem se suče voda. Pleteršnik: tiefe Stelle im Wasser, Tümpel, Wasserwirbel, Flusstiefe, Kesseltal. Krničica je lesena skledica za sol, isto krnička ali nečkica. Po Schmellerjevem etimološkiem slovarju bavarskega narečja je Kar različna posoda v sestavljenkah Beikar, Peihar (iz tega slovenski pehar), Brunnkar (korito pri vodnjaku), Fischkar, Käskar, Mehlkar; der Kar, Mass für Getreide, bo pač za korec.

²⁶⁾ I. (II.) 156.

Obenem pomenja der Kar, Gefäss splošno. Posebno zanimiva je beseda Karer, Ochsenhirt, der das Vieh im Kar weidet. Stebler, Alpenwirtschaft str. 99 razlaga za Stajersko Kahre = „mit drei Hängen begrenzte Weide.“ Ker v germanščini r često prehaja v s, je tudi Kees, Kás = das Eiskar (Zeitschr. des d. ö. Alp. Ver. 1905/82).

Krnica kot lastno ime po slovenskih in Kar po nemških Alpah je nebroj. Krnica pomeni vedno Kar, navadno Hochkar, a tudi Tiefkar, krnica pod vrhom in dolinska krnica. Za vrhove nad njo pa slovenski pastir dosledno rabi Vrh Krnice in le nemški maperji in turisti zanesli so za vrhove ime Krnica. Ena najlepših krnic, pravcati Hochkar, je Velika Krnica nad Bovško sofesko; pod njo Mala Krnica. Odgovarjajoča vrhova sta koti 2235 in 2113 m. Pravilno ime Krnica 2434 m zahodno pod Kaninom je Vrh Krnic. Nižje lepe zelene dolinske krnice so v kotu Pišence. Druge višje pod vrhovi ležeče krnice so: Trbiška in Žabniška Krnica, zahodno in vzhodno od Lastavic; Osojna Krnica pod Šplevto; Solnčna Krnica pod Pihavcem. Dalje: Krnica pod Muzci v Reziji, Krnica planina nad Bovcem, Krničica pod Predelskimi Glavami, Krnica (Carnizza) 991 m v Beneški Sloveniji, Krnica poleg Vršiča, Krnica na Trnovski planoti, Idrijska in Žirska Krnica, Krnica, vas pri Turjaku, Krnica pri Mozirju itd. V Krničini v Hotenju, Krničica vrh pod Zadnjiškim Vršcem, Karnovec, glava nad lepo krnico za planino v Plazéh, v Karnicah pri Svinem na Vipavskem, Karnica, vas pri Lučah na Štajerskem, Karničica pri Jurkloštru, Garnitz, Garnizzen pri Praegarten (pač Pregrad), že imenovan Kruncengraben v Kanalski dolini. Spačeno je krnica v furlanščini v Chertz in Chernz, kakor gre tirolsko-ladinski crona, corona k rezijanskemu kronjeno. Kernica pri nemški koloniji Sauris v Karniji je po listini iz l. 1036. Chernz, iz l. 1173. Cherins. Furlanska turistska revija In Alto 1899 razlaga Carnizza = buco in forma di piatto presso Bolzano del Natifone, jama v obliki krožnika. Poleg krnic imamo znano ime Krn, sedaj Monte Nero 2143 m nad Kobaridom t. j. odkrnjen vrh in Ukronjena t. j. ukrnjena gora za Črni Vogel 2386 m v Kaninski skupini. Revija In Alto 1916 str. 37. navaja staro listino, v kateri je Krn naveden kot Kren. Na Krni je oborno ime v Batah nad Kanalom.

V slovenščini imamo torej oblike Krn, Krna, Krnica, Karnica in Karnovec, v nemščini Kar, Kor, Karnitzen, Garnizzen. diminutiv Karle (Lechtaler Alpen), Krennmauer (Gesäuse). V sestavljenkah imamo Karwendel t. j. Kar = kleine Wand, znano gorovje na tirolsko-bavarski meji. K besedi Kar stavlja Walde v etym. latinskem slovarju tudi Haarstrang t. j. Kar in Strang — Gebirgszug.

Podstavljanje besede kar in krnica keltščini ali neki enako izmišljeni retoromanščini je torej prazna filologično-znanstvena ideologija.

Morfologično ni nobenega dvoma, da sta kar in krnica istega pomena, zato pa tudi ne filologično. Da je krnica pristna slovenska beseda, kažejo bogati izrazi Pleferšnikovega slovarja: Krn: Bergspitze, Klippe (prav

odkrnjen vrh), adj. krn, krnjast, krnjav : schrotig, verstümmelt, krna, krnja: Scharte, krnec : Rebenmesser, krnja : verstümmelte Kuh, krnjak, krnja : verschnittenes Schwein, krniti, krnjati : verstümmeln, verschneiden.

Miklošičev etym slovenski slovar ima besedo krnico ad k̄rinā za splošno slovensko. Prišla je v romunščino kern = Stumpfnase, v madjarščino pa je gerinez = gorski greben, ki spominja na ladinski spačeni chernz. Miklošič opozarja obenem na glasoslovno in pomensko premenjavanje raznih enakih besed. Nima pa prav, da loči od skupine krnica, krinica in krini, polski in maloruski krynica = vodnjak, ruski кринка, irdener Topf, креница, Quelle, корный, klein von Wuchs, bolg. krina Getreidemass, srb. креница, kleine Schale, polski krzynow, vas ligneum, češki křnika Strohschüssel, glej bavarski Beikar = pehar. K temu lastno ime Креница, kameniti kraj v Rečkoj na Srbskem. Enako razlaga Bernescker v etym. slov. slovarju. Glasoslovno in pomensko križanje pa jasno kaže, da gre za temeljni pojav krnica, iz lesa izkrnjena skleda, ki je prešla iz temeljnega davnega jezika v nadstavljen narečja.

V lombardščini je kar forma per il caccio, recipiente in legno t. j. lesena posoda, torilo za sir. V ladinščini karóť, forma per la ricotta, torilo za skuto (Carlo Battisti, Studi di Storia). Bois a c q ov etym. grški slovar navaja κερνα, les deux saillies des prolongements oseux des vertèbres t. j. jasno slovenski krnec, Stummel, za slabši Erjavčev trnek (Dornfortsatz) ter κέρνας vase de bois dans le culte éleusine, jasno slovenska krnica, novogrško κρνί, Brunnentrog. Grški κάρω h koreniki qer odgovarja slovenskem krniti. Bois a c q pa zamešava sem καρ, kora, korec, ki ima pomen trdega okorelega in je semantično vse kaj družega nego krnica, krna.

Waldejev etym. latinski slovar nima besede crena za latinsko, ampak za retoromansko ali od drugega narečja. Mayer-Lübkejev Etym. rom. Wörterbuch ima v piemonteških dijalektih ohranjeno besedo krinj za Schwein, jasno slovenski krnja t. j. skopljenka. Pod besedo crinis, Haar, pa navaja za narečje v Markah grinio, grosser Weidenkorb, v Abruzzih krina Hühnerkorb, furl. krinje, štala za ovce, v Grodni dolini (Grödnertal), krinja Futterkanal, Mayer-Lübke seveda mora priznati, da so semantično vse te besede za crinis Haar, nemogoče, slovenske krnice, krinice pa ne pozna. Ima poleg tega corona, benečanski Felsmasse auf der Bergkuppe, še coronium, Schweinestall, sardinski corongiu prvo očitno v zvezi s krnom, dočim drugo spominja na furlanske krinje, štalo za ovce. Tod laški cruno d' ago, Nadelöhr ni iz corona, ampak je izkrnjena luknja.

Semantičen prehod od krnica — Schale h koritu, zarez, razne posode je po sebi dan, kakor tudi prehod od pomena globel na vodni izvir, kakor pri besedi beč, vodni izvirek v globeli in bečva, posoda, kad.

Zanimive so razlage švicarskega alpinista-filologa C. Tauberja, Gebirgsnamenforschungen und Ortsnamen. Odklanja vsled nerazumevanja razlago Piererjevo: „V bavarskih in tirolskih Alpah je Kar dolini podobna

globel, ki služi za pašo, ali na Tirolskem tudi bližnja okolica planinskega stanu, v Gorenji Avstriji gorski kotel le z enim izhodom." Po Tauberju pomenita Kar in Kaer Gesteinrümmerfeld. Kaže na obilico imen Karalpen, Kareralpe, Karhörner, Karwändel, Karl, Karlspitzen, Karlstein (tako imenuje ljudstvo stare tvorbe balvanov, Steinblock, ali obdane od kamenja). Tauber stavlja sem tudi Kar-freit, seveda po goli filologični fantaziji, iz kar, kamen in ladinski freida iz fracida, torej fauler Stein. Tudi Karst, Carusadius, Kärnten, Carniola, Karpathen, ki mu je Weiterbildung aus carapa, Fels (seveda slovenske krepe ne pozna). Tudi Karavanke pristavlja. Sklepa, sklicujê se na studije I. Studerja, da so Kar in Karren: gole peči na ploskih tleh ali grmada skal v gorovju, posebno pečnata tla v Alpah, ki so razrita po globokih razorjih; Karrenfeld = Schrattenfeld (ime Schratten je pač le spačenka iz škraplja). Schratten pa je docela druga morfološka tvorba nego Kar. Dočim je Kar skledasta globel, je Karren in Schratten globoko razorano in ostro zarezano pečevje po Krasu in gorah kraške tvorbe. Filologično dostavlja keltski car, carn, Stein, Klippe, grški κάρη, slovenski gora in kucovalski crap. Iz te zadnje besede, ki mu je iz retoromanskega carapa, pa tolmači lastno ime Kärf im Glarnerland, kar je očitno slovenska krepa. Značilno je, da stoji poleg Kärpfe še Gand, torej poleg krepe še konta. Ladinski je crep brüchiger Fels, točno slovenska krepa. Car Tauber menja v cor, zato stavlja v zvezo coron, grona, Tudi Monte Rosa se je nekoč imenoval Gornhorn, torej Krn. Tirolski filolog Schmeller in Švicar Studer spravljata v zvezo corna, Fels, Krn in Val Corno in dr., dočim je po zahodnem Slovenskem vse polno potokov Koren, h kora, korec, korito. Konečno bi šel sem tudi švicarski Churwalden, chur = kamen, walden = vallis in Curnfirsten t. j. Felsberge. Po Täuberju gre torej v skupino kar vse mogoče, tudi Cervino, Matterhorn, Felshang, Gera, Gerschni Alp, Gerstenhorn, Tscherswald, Girenspitz, Kirchet primerja tudi keltski kert — Stein, Kerenzbergpass im Brenner Oberland, toraj furlanski cherenz. Za Weiterbildung iz karnica grapa in krinnen navaja Krajalp ad kelt. cray, Stein, Kriegalp, Krauchtal, Alpae Grajae, ter grava v imenih Graf, Gravadiža, Grabs im Rheintal. Iz grava bi nastala glarea in sem gre Glar bei Bern, Glarn, Glars, Glarus, Gurn, Glanerkopf itd. To filologično ugibanje nemškega učenjaka-alpinista-filologa ima eno resno dno: znanstvena primerjalna toponomastika slovenskega učenjaka alpinista-filologa bi morala dognati pri navedenih, za germaniste in romaniste docela eksotičnih besedah, ne keltske, reiske, venetske, ilirske in bogzna še kake podstave, ampak slovenske besedne temelje.

Navedel sem vso to prebogato zbirko nerazumljenih in neraztolmačenih krajevnih besedi, da dokažem nesposobnost golo, fonetično raztolmačiti krajevna imena Tirolske, Švice in Alp sploh brez znanja slovenščine.

Ostaja pa nam docela jasna beseda krnica za Kar t. j. izkrnjena skleda, Steinmulde in beseda Krn, odkrnjen vrh. Odgovorni morfološki pojavi so docela skladni.

Polica, pola.

Polica je travnat, plan obronek v gorskem pobočju, nasufina strtega in zmletega kamenja in prsti pod pečnatimi vrhovi, krajši ali daljši, ožji ali širši plašč stožca. Slovenski polici odgovarja morfološki furlanski Pala, ladinsko Pele (Val Fassa).

Pod Poliškim Špikom (Montaž) so na slovenski strani Hude Police, na furlanski pa Pala grande, Palone in Pala piccola iste tvorbe, le da so prve strmejšje, kar pove že ime.

Police so dobri pašniki za drobnico, forej tudi gospodarskega pomena. Furlansko ime pala je lahko zamenjati z laškimi palo, kol, Pfahl, palus, pala, pol, lopata, Schaufel, dočim je semantično izključena palla, krogla, Ball, Kugel in palla, Leinentuch, Obergewand, pri, halja. Italijanski toponomastiki seveda izraze pala, palla, palo vse vprek zamenjavajo, ker ne poznajo točne morfološke pojave police, pala; vendar pa ladinski pala razlagajo kot polico vsi dobro poučeni laški in nemški alpinisti.

Geograf O. Marinelli razlaga v svojih „Termini geographici in Cadore“: „pala è riva molto erta di terreno consolidata di erba, pure detta palette, palazza“ (ta zadnja oblika meri naravnost na polico) „polica je strm breg, ki ima po travi utrjena tla, tudi imenovana palaca“. Cesare Battisti, znani italijanski mučenik, pravi k tej besedi: „Verdi prati molto inalzati, ricchi di vegetazione a considerevole altezza“, t. j. zeleni travniki strmo naklonjeni, bogate rašče, znatne višine. A. G. Stürner za Julijske Alpe: „Das italienische Pala bedeutet begrenzte Plätze zwischen Felsgehängen, Palone, grosse Pala“, t. j. italijansko Pala pomeni travnata mesta med pečenimi vesinami. E. F. Mayer: „Die südtirolische Pala ist eine steile Alpwiese, die von kleinem Felsstücken durchzogen ist, nicht dem Grossvieh zugänglich“, t. j. južnotirolska pala je strm alpski travnik, posejan z mirom. Slovenski pastir take pašnike imenuje Mirnike, glej Mirnik pod Mangrtom. Carigret v retskem romanskem slovarju: „Pala je ozki, navzdolni gorski pašnik, velja pa tudi za travnike v dolinskem dnu“. Mayer-Untersucher navaja: „Pläwiesen und Palaverna, entstanden aus pala, bedeutet in Buchenstein eine Bergwiese mit ergiebigem Graswuchs — Palenwiese, Palfetsch ist Wiese in den Palen“, forej Plä — travnik in Pala — verna (pač vrh police) nastali iz pale, pomeni v Buchensteinu gorski travnik z izdatno travno raščo. Palen travnik, Palfeč je travnik v palah. Täuber razume pod pala Rasenplatz. Ime Pala navaja tudi za goro v Tessinu, v njega bližini Tamar (glej pozneje razlago Tamarja). Schmellerjev Etym. bayr. Wörterbuch ima Pfal za: „Felswand, aus weichem Boden ragend im bayr. Gebirge aus romanischer Pala“, t. j. pečina moleča iz mehkih tal v bavarskem gorovju iz romanskega pala.

V Engadinu je planina Platz. Tirolska revija Schlern navaja Plätzwiese, Bergwiese mit spärlichen Graswuchs, Saupletzen iz ladinskega palaz. Zani-

mivo je, da Du c a n g e v slovarju srednjeveške latinščine navaja pala za mero površine „habet Prior 4 perticas seu Polas; in latitudine in dola habet 4 polas“, ruski боля in pola.

Netočno ima Carlo Baffisti pala za rupe o cima scoscesa t. j. raztrgana peč ali vrh. Pala mu je specifično ime centralnih Alp. V reviji Forum Julii II. stran 271 se pala razlaga: „nella Valsugana rupe nuda, che si erge in una cima di monte“, gola peč, ki se dviga v gorski vrh. A tudi tod se vidi semantični prehod iz pomena polica pod vrhom na vrh nad njo.

Palo, slovenski kol in pala, slovenska lopata, se poredkoma v Alpah tudi dobe kot ime, dočim je Pala silno gosto, morda najbolj nasejano ime za vrhove. Slovenski pastir se zaveda pomena in rabi vedno Vrh nad Polico ali Vrh Polic, lej 2105 m pod Velikim Vrhom (Rombon = Za robom), ali Špik nad Polico (Montaž). Tudi furlanski pastir se zaveda še pravega pomena, dočim ladinski pastirji vrhove nad policami često kar naravnost imenujejo Pala, Peles, četudi ima Pala kot lastno ime tudi za polico, pašnik. Med Slovenci je Polica kof lastno ime pred vsem pašnik. Huda Polica, ker je strma in se marsikatera živina ubije, Lepa Polica, v nasprotju z ono, Zelena, Velika, Mala, Solnčna, Rdeča, Kozja, Konjska, Vovna, Gamsova Polica. Pokvarjenka iz police je Balitzenspitzen t. j. police v Montažu = Poliški Špik in Ferdamane Palice pod Špikom nad Kranjsko Goro, slovenski bi bile Proklete Police t. j. kjer se pobija drobnica.

Za pravo polico ladinski odgovarja: Pala grande, piccola, verde, rabiosa. Pal kaže očitno na palo, kol. Glej vrhova Pal grande — Pal piccolo ob koroški meji nad Karnijo.

Résumé. — Krnica et Polica. L' auteur continue ses études toponomastiques en expliquant les noms slovènes Krnica et Polica, qui sont très fréquents non seulement dans les Alpes Juliennes et ses parties voisines, mais qui s' étendent même jusqu' à la Suisse Romande. Krnica = Kar signifie partout plat, écuelle (pas du tout pierre); polica = pala = Plätze etc. — pente d' herbage raide andessous des cimes.

MARIJAN SALOPEK:

O RAZVOJU TRIJASA NA OTOKU VISU.

(S 2 table.)

Koncem avgusta 1925. priredio je geološki institut ljubljanskog sveučilišta ekskurziju u Dalmaciju i otoke, o kojoj sam izvijestio u posebnom članku¹⁾. Tom sam prilikom spomenuo, da ću o geološkim proučavanjima na otoku Visu izvijestiti napose.

¹⁾ M. Salopek: Geološka ekskurzija u Dalmaciju. Geografski vestnik. Ljubljana, 1926.